

Індуктивна логіка Ф.Бекона

Прохоренко Я.Ю. ФБ-95

Бекон розуміє логіку як спеціальний вид використання здатностей людської душі, відмінний від етики. І визначає логіку як мистецтво, а не як науку. Розглянуте ним мистецтво підрозділяється далі на мистецтва "запам'ятовування", можна знайти якусь часткову відповідність "повідомленню", а "відкриття", на мій погляд, перебуває на грані між формальною й "діалектичною" логікою. Таким чином, за задумом предмет беконівської логіки повинен сильно відрізнятися від відкриття, судження, запам'ятовування й повідомлення. Із цих чотирьох компонентів у сучасне розуміння логіки абсолютно не "лягає" того, що вже було відомо в його часи за назвою логіки. Звичайна логіка має предметом абстракції речей, а він хоче зробити предметом логіки дії з "природою" і відкриття "властивостей і дій тіл і їх певних у матерії законів".

Місце науки Бекон вбачав у вирішенні суспільних проблем і суперечностей сучасного йому суспільства. Визначаючи місце науки, Бекон визначає цілі наукового пізнання: "істинні цілі науки, щоб не займалися нею ні задля свого духу, ні задля вчених дискусій, ні задля приниження інших, ні задля користі та слави, ні задля влади, а задля того, щоб мати від неї користь та успіх самого життя суспільства". Цьому спрямуванню науки підкоряє Бекон і наукові методи, завдання яких він вбачає у пізнанні об'єктивного, реально існуючого світу. Незалежним від суб'єктивних спрямувань людини знаряддям такого пізнання він визнає експеримент та його наслідки. Ідеалом наукового знання визнається відсутність розбіжності між думками та речами. Саме для подолання такої розбіжності Бекон формулює принципи наукового методу в "Новому Органоні".

Побудувати нову науку неможливо без наукового методу. Саме в розробці такого методу, який указував би шлях до істини, Бекон бачив завдання логіки, створення якої призведе до того, що наукові відкриття і винаходи здійснюватимуться не випадково, а систематично, згідно з відповідними планами істинний науковий метод (він вважав ним індукцію) виходить із одиничних випадків, від них переходить до найнижчих узагальнень, потім до середніх і, нарешті, до всезагальних положень. Найважливішими, на думку Бекона, є середні узагальнення, оскільки вони мають найбільше практичне значення.

Бекон критикував індукцію Арістотеля і схоластів — «індукцію через простий перелік», основним недоліком якої вважав врахування в ній переважно тих

випадків, які підтверджують індуктивний висновок. Цій індукції він протиставляв «індукцію через виключення», сутність якої полягає в тому, що шляхом найретельнішого порівняння багатьох фактичних даних щодо досліджуваного явища вилучаються неістотні умови його виникнення й існування, а виявляються і враховуються лише істотні.

Великого значення Бекон надавав дослідженню фактів, які не узгоджуються з індуктивними висновками, бо, скільки б позитивних фактів не було зібрано для захисту того чи іншого загального положення, досить одного суперечливого прикладу, щоб воно було спростовано.

Розуміючи недосконалість свого індуктивного методу, зокрема його громіздкість, Бекон висунув «ідею прерогативних інстанцій». Ідеться про існування прерогативних випадків, коли досліджуване явище виступає настільки в «чистому», «незмішаному» вигляді, що виникає можливість швидко і легко відрізнити випадкове від необхідного, неістотне від істотного. За цих умов можна вдатися до прискореної індукції. Серед 27 видів прерогативних інстанцій, які називав Бекон, є й досить цінні для науки. Деякі з них нагадують відомі зараз методи встановлення причинних зв'язків між явищами — метод подібності, метод відмінності і метод супутніх змін. Проте вважається, що Бекон не створив завершеної теорії наукової індукції, заклавши лише її фундамент. Ідеї Бекона пізніше розвинув Джон-Стюарт Мілль, який вважав, що метою логіки є виявлення причинних зв'язків між явищами.

Традиція раннього вивчення логіки і риторики, на думку Ф.Бекона, призводить до непотрібної схематизації зазначених курсів. В результаті спостерігається розрив між вправами, що спрямовані на розвиток пам'яті, і вправами, що розвивають творчі здібності учнів. Особливо яскраво це виявляється у риториці. З одного боку, повністю підготовлені промови не залишають місця винахідливості, а з іншого — експромти не сприяють розвитку пам'яті.